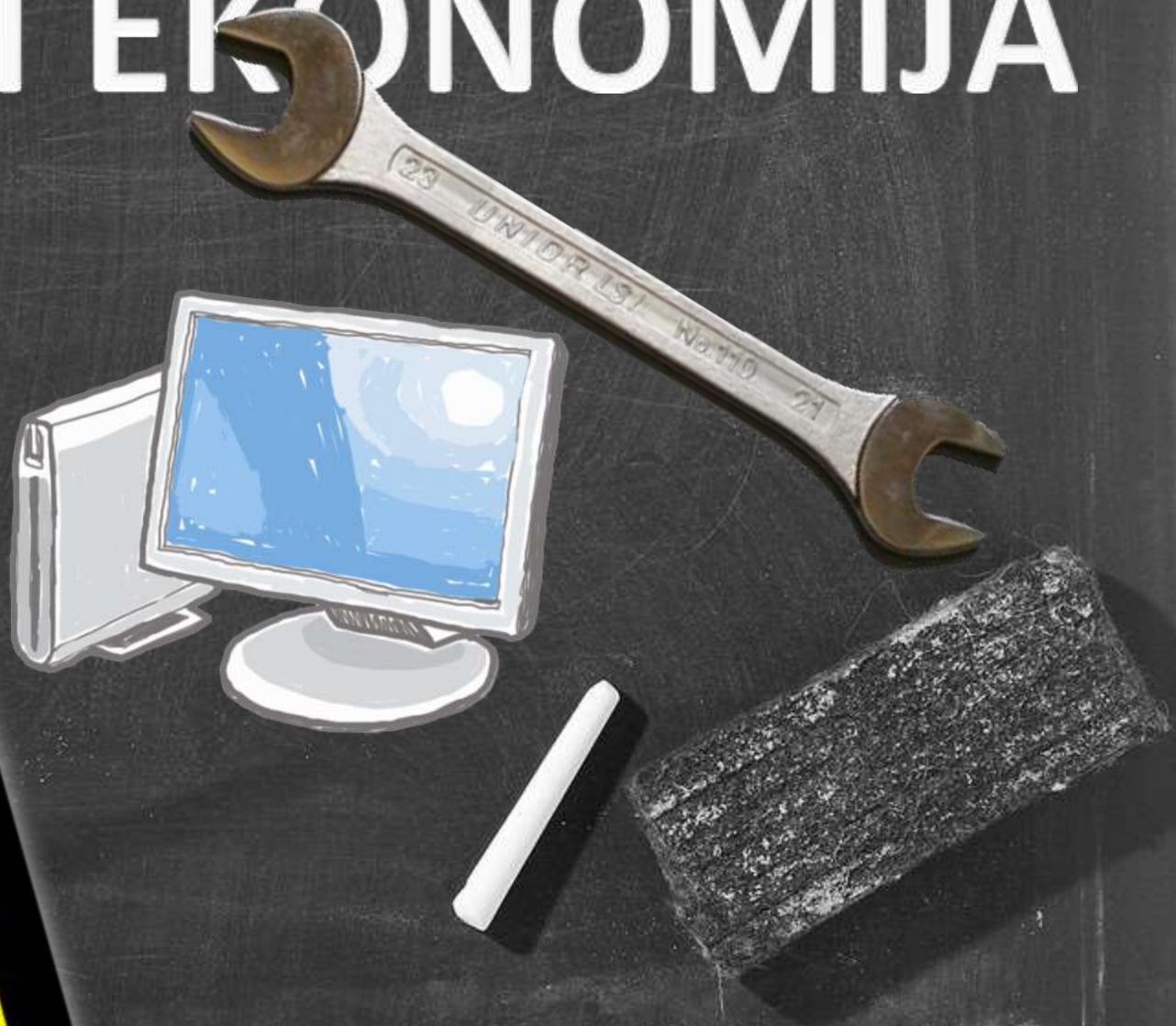

RAD I EKONOMIJA

ŠTO JE RAD?

RAD – svrsishodna i svjesno organizirana djelatnost radi postizanja nekog korisnog učinka za zadovoljenje osobnih ili proizvodnih potreba
(Opća enciklopedija)

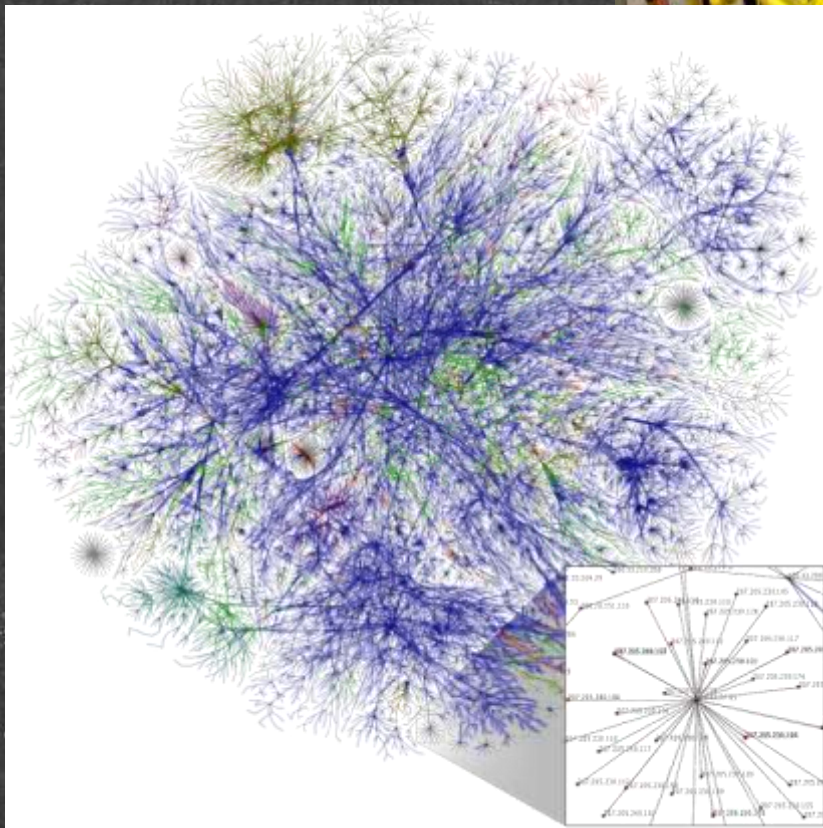
– proces proizvodnje **usluga** i **dobara** (proizvoda)

TRI EPOHE U RAZVOJU RADA

1. zanatska (do 18. st)
2. industrijska (od kraja 18. do polovice 20. st)
3. postindustrijska (od polovice 20. st)

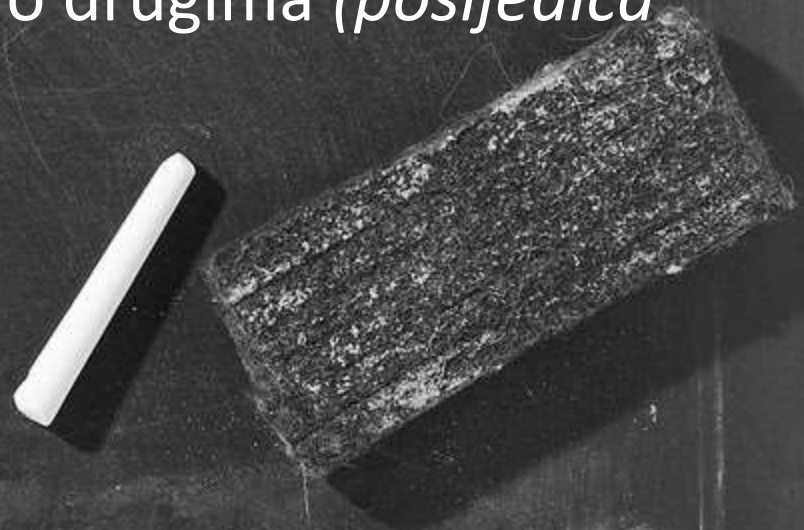

INDUSTRIJALIZAM

INDUSTRIJALIZAM – označava nove metode u organizaciji proizvodnje koje su se pojavile s industrijalizacijom

- koncentracija radnika u **tvornicama** (pojava sindikata)
- **specijalizacija** i **podjela** rada
- **koordinacija** rada – nadglednici i menadžeri
- **međuvisnost** radnika jednih o drugima (*posljedica specijalizacije*)

PODJELA RADA

TRADICIONALNA (predindustrijska) **DRUŠTVA** – podjela na „muške” (lov) i „ženske” poslove (uzgoj i skupljanje žitarica)

– malobrojna zanimanja

INDUSTRIJALIZACIJA – povećanje broja zanimanja, međuvisnost i specijalizacija poslova

PODJELA RADA

1. **društvena** podjela rada
2. **tehnička** podjela rada

DRUŠTVENA PODJELA RADA

PRIMARNI

SEKUNDARNI

TERCIJARNI

TEHNIČKA PODJELA RADA

- drugi naziv je **industrijska** podjela rada
- odnosi se na **konkretnu podjelu radnih zadataka** u proizvodnji nekog proizvoda

KARAKTERISTIKE INDUSTRIJSKE PODJELE RADA

- maksimalna učinkovitost
  - pojednostavljenje radnih zadataka
  - skraćeno vrijeme obuke novih radnika
  - smanjene nadnice
  - povećana proizvodnja
  - *primjer: tvornica za proizvodnju igala*
  - posljedice industrijske podjele rada – **ANOMIJA** i **ALIJENACIJA**
-

EKONOMSKI SUSTAVI

KAPITALIZAM

- ekonomski poredak temeljen na **slobodnom tržištu** i **privatnom vlasništvu**

SOCIJALIZAM (etatizam)

- ekonomski poredak temeljen na **državnom planiranju** (u ekonomiji) i **javnom** (državnom) **vlasništvu**

- današnje države su **kombinacija obaju sustava**
- države i dalje imaju vlasništvo nad nekim dijelovima gospodarstva (*elektroprivreda, željeznice, banke...*)
- kapitalizam – **M. Weber** (nastanak kapitalizma na zapadu) i **K. Marx** (kapitalizam kao ekonomski i društveni poredak)

KORPORATIVNI KAPITALIZAM

- **KORPORACIJE** su glavni subjekti suvremene kapitalističke proizvodnje
- tri faze u razvoju korporacija:

OBITELJSKI KAPITALIZAM

- 19. i 20. st
- korporacije posjeduju i vode **članovi jedne obitelji**
- **paternalistički odnosi** vlasnika i radnika

MENADŽERSKI KAPITALIZAM

- glavnu ulogu imaju **menadžeri**
- uloga vlasnika slabi
- korporacije postaju ekonomske jedinice
- **interes korporacije bitniji** je od interesa vlasnika

INSTITUCIONALNI KAPITALIZAM

- **korporacije** (a ne pojedinci) posjeduju dionice drugih tvrtki
- dioničari, investicijski fondovi, osiguravajuća društva i sl.

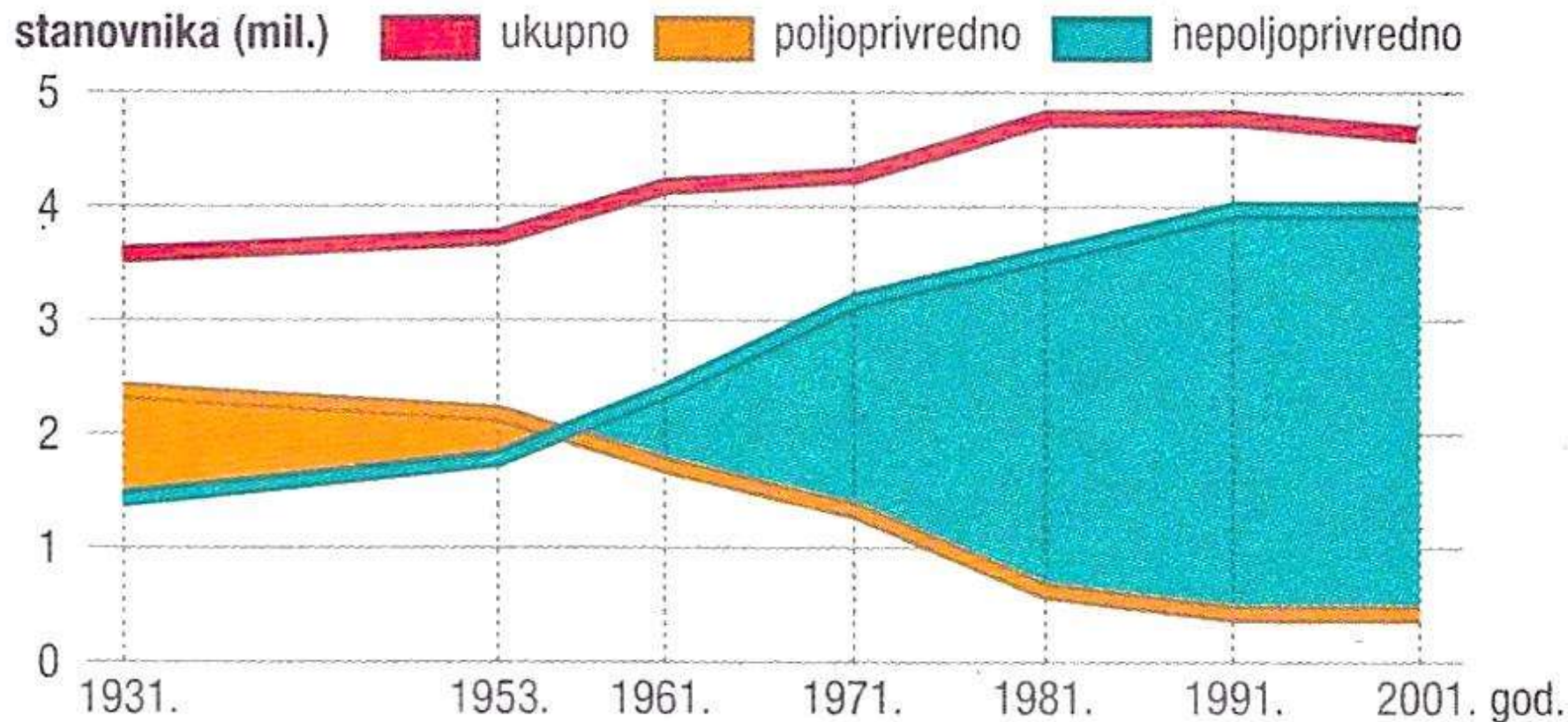
PROTESTANTSKA ETIKA I DUH KAPITALIZMA v2.0 beta

- **Max Weber** – nastanak kapitalizma na Zapadu posljedica je demokratskih i individualističkih načela Zapadne kulture
  - pojedinci su slobodni činiti što ih je volja, pa tako čine sve u svoju korist, a država im ne bi trebala smetati u tome
- **Istočna društva** – više kolektivistička nego Zapadna, nemaju razvijena demokratska načela te se država upliće u gospodarstvo
  - **azijski tigrovi** – snažan utjecaj tradicije, uplitanje države u gospodarstvo – jak gospodarski rast
- 2 tipa kapitalizma: **individualistički** (zapadni) i **komunalni** (istočni) – kapitalizam uspijeva u svim „društvenim klimama”

INDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- moderna društva su **industrijska društva** (ne kapitalistička)
- značajke industrijskog društva:
  - prelazak s **poljoprivrede** na **industriju** (mehanizacija)
  - **povećanje bogatstva** svih ljudi (u društvu prevladava jednakost šansi) – **postignuti dr. položaji** i **univerzalistička mjerila**
  - **institucionalizacija klasnog sukoba** (pojava sindikata) i širenje prava glasa (demokratizacija društva)
  - velike promjene u **strukturi zanimanja** (pojava uslužnih zanimanja)
  - promjene u **sustavu stratifikacije** (ne postoje samo 2 klase)
  - teorija **konvergencije** – sve industrijske države se razvijaju u istom smjeru i imaju iste institucije

Odnos poljoprivrednog i nepoljoprivrednog stanovništva
u Hrvatskoj prema popisima od 1931. do 2011. godine
(Statistički ljetopisi Hrvatske, DZS)

POSTINDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- Daniel **Bell** – 1970-ih
- ekonomske promjene i promjene u strukturi zanimanja posljedica su razvoja **znanosti** i **tehnologije**
- značajke postindustrijskog društva
  - preobrazba iz proizvodnih u **uslužne djelatnosti**
  - sve veća zastupljenost **profesionalnih stručnjaka** i **tehničara**
  - sve zastupljenije **teorijsko znanje** (u odnosu na praktično)
  - **orijentacija prema budućnosti**
  - stvaranje **inteligentnih tehnologija** (AI)
- **industrijsko** društvo → proizvodnja **dobara** i stjecanje **profita**
- **postindustrijsko** društvo → proizvodnja **znanja** i **usluga**

INFORMACIJSKO DRUŠTVO

- Manuel **Castells**
- postindustrijsko društvo je ustvari informacijsko društvo
- temeljna **sirovina** je **znanje**, **informacija** i **obrada informacije**
- **informacionizam** – orijentiran na skupljanje znanja i obradu informacija
- **informacijski kapitalizam** – sva informacijska društva danas su kapitalistička društva – međusobno su sličnija nego različita

ORGANIZACIJA RADA

— dva klasična pristupa organizaciji rada u kapitalizmu:

1. **tejlorizam** (*znanstveno upravljanje*) i **fordizam** (*masovna proizvodnja*)
2. **humani odnosi**

TEJLORIZAM I FORDIZAM

- inženjer *Frederick Taylor*
- „radnici su ljenčine” i **proizvodni proces** (a ne nadglednici) bi ih trebao natjerati da rade više i bolje
- **tejlORIZAM** podrazumijeva raščlambu radnog procesa na **najjednostavnije** operacije koje radnici **najučinkovitije** obavljaju
- značajke tejlORIZMA:
  - **detaljna podjela rada** – „sjeckanje” proizvodnog procesa
  - **mjerenje izvedbe** – analizirati pojedini dio posla kako bi se pronašao najbolji i najbrži način izvođenja
  - **selekcija i obuka** – jeftinija i jednostavnija
  - **motiviranje i nagrade** – novac kao lajtmotiv (plaća po količini a ne satu)
  - **individualizam** – pojedinci su samointeresno orijentirani pa je sindikat nepotreban (plaća po učinku)

TEJLORIZAM I FORDIZAM

- **fordizam** – masovna proizvodnja standardnih proizvoda (*npr. automobila*)
  - tejlorizam primijenjen na masovnu proizvodnju
- **nedostatci (problemi) tejlorizma i fordizma**
  - ljudi nisu roboti, niti privjesci stroju – nezadovoljstvo poslom
  - primjenjivi su samo na masovnoj proizvodnji standardiziranih proizvoda
  - niski troškovi obuke, ali radnici su često davali otkaz
  - zasićenje tržišta sličnim proizvodima

HUMANI ODNOSI

- **Hawthorne učinak** – učinak koje istraživanje ima na one koje se istražuje (*tvornica General Electrics – istraživanje o organizaciji rada*)
- zaključak istraživanja:
  - ljudi nisu isključivo motivirani zaradom već **na njih utječe grupa u kojoj rade** (neformalne norme unutar grupe)
  - **ohrabrivanje radnika** je učinkovitije od zastrašivanja i kazni
  - **neekonomska dimenzija** važnija od ekonomske – radnike se tretira kao ljude a ne kao „privjeske stroju”
- kritika humanih odnosa:
  - **prevelik naglasak** na neformalnoj organizaciji rada
  - preveliko **zanemarivanje** tehnologije i organizacijske strukture proizvodnje

POSTFORDIZAM

- **postfordizam** – označava novu organizaciju rada usmjerenu na kvalitetu, raznolikost i inovativnost
- fleksibilnost rada
  - **funkcionalna** – poduzeće je u stanju obavljati razne zadatke
  - **numerička** – broj radnika se može mijenjati ovisno o poslu
- **posljedice postfordizma:**
  - nestabilno tržište rada
  - često zapošljavanje na neodređeno
  - rad na nepuno radno vrijeme (*pola satnice*)

ORIJENTACIJA PREMA RADU

– J. Goldthorpe i D. Lockwood

<i>Orijentacija</i>	<i>Značenje rada</i>	<i>Uključenost u organizaciju</i>	<i>Uključenost u rad</i>	<i>Odnos između rada i slobodnoga vremena</i>
Instrumentalna	Rad kao izvor prihoda	Proračunata	Rad nije središnji životni interes	Stroga odvojenost
Birokratska	Pružanje usluga organizaciji u zamjenu za karijeru	Moralna obveza prema organizaciji	Karijera kao središnji životni interes	Društvene aspiracije i status povezani s karijerom
Solidaristička	Rad kao grupna aktivnost	Identifikacija s poduzećem ili radnom grupom	Rad kao središnji životni interes	Snažna zajednica ljudi istoga zanimanja

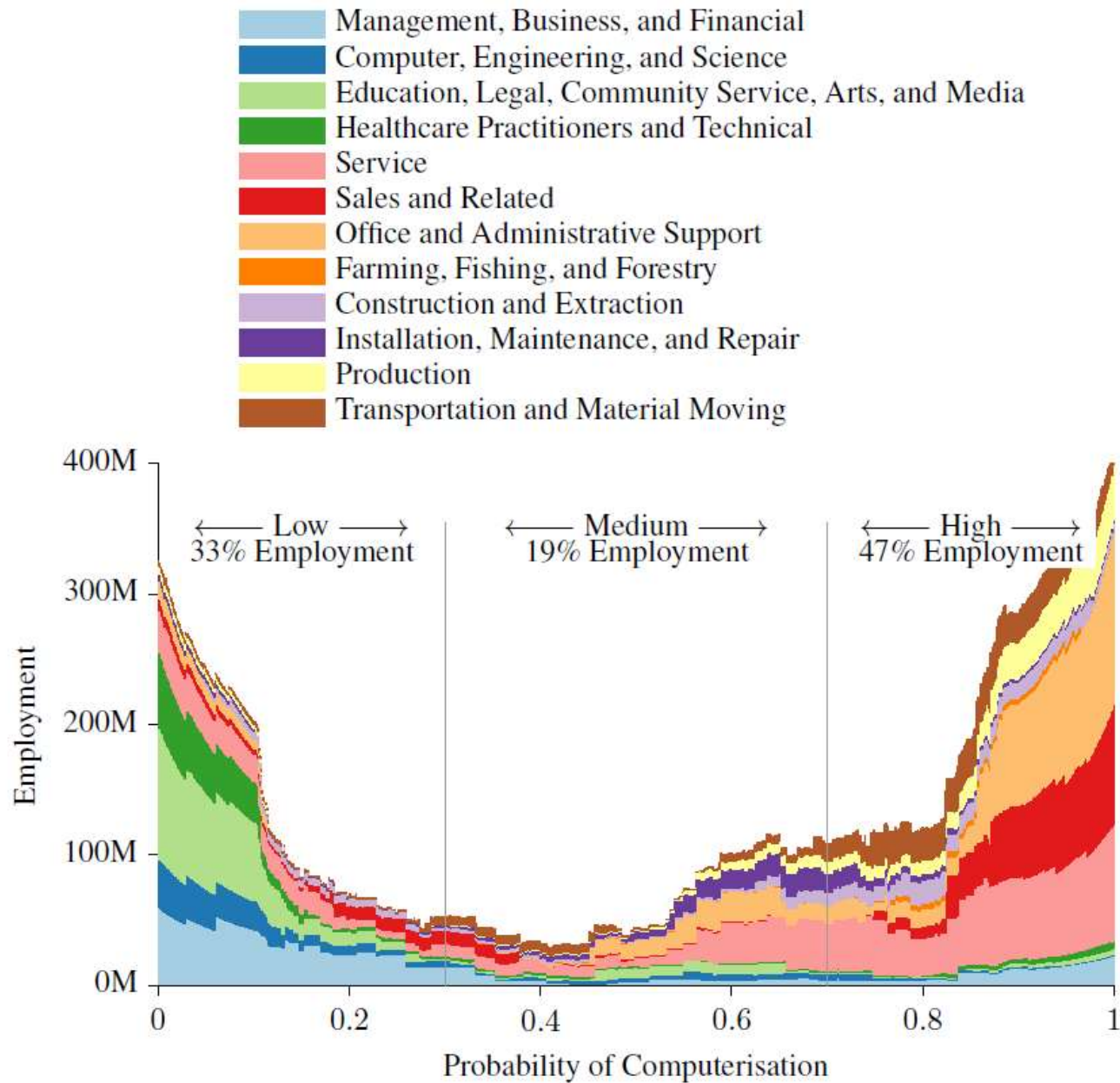
[illegible]

RAD I NJEGOVA BUDUĆNOST

- **dekvalifikacija rada** – razdvajanje umnog i manualnog rada
- „**brazilizacija Zapada**” (nomadi rada) i **društvo rizika** (*Ulrich Beck*)
- **fleksibilizacija** zakona o radu i **otvaranje** stranim investitorima (konkurentnost rada)
- informacijski kapitalizam – *M. Castells*
  - **generički** (*vještina*) i **samoprogramirajući** (*znanje i obrazovanje*) rad
- **outsourcing**
- MOOC

Carl Benedikt **Frey** and Michael A. **Osborne** (2013.)

THE FUTURE OF EMPLOYMENT: HOW SUSCEPTIBLE ARE JOBS TO COMPUTERISATION?

KORISNI LINKOVI

– The People's Republic of Capitalism

– 1. dio: <https://youtu.be/Mtf2H4YrYVw>

– 2. dio: <https://youtu.be/VB2WyQOO83E>

– 3. dio: <https://youtu.be/JTKRk4EEhYM>

– 4. dio: <https://youtu.be/Dva-d50tRNA>

– Coursera (MOOC baza) – besplatno akademsko znanje

– <https://www.coursera.org/>

